

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-50>

УДК 339.5

**СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ
ПРОЦЕСАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

**SYSTEM OF MANAGEMENT
OF PROCESSES OF INFORMATION
AND INNOVATION SUPPORT OF FOREIGN TRADE
ACTIVITIES OF ENTERPRISES
IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

Ковбатюк Георгій Олександрович
аспірант,
Державний університет інфраструктури та технологій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8140-4506>

Kovbatiuk George
State University of Infrastructure and Technologies

У статті сформовано систему управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств в умовах сталого розвитку, яка включає ряд складових, спрямованих на удосконалення управлінського процесу експортноорієнтованих підприємств та досягнення максимального економічного ефекту від даного виду діяльності, а саме визначення експортного потенціалу підприємства та аналіз конкурентоздатності продукції; оцінка конкурентного середовища та аналіз ринку; врахування різних груп факторів, що здійснюють вплив на зовнішньоторговельну діяльність; визначення складових ціни експортного товару; врахування умов сталого розвитку; оцінка ефективності управління зовнішньоторговельною діяльністю. Особлива увага надана логістичній складовій, тому що ефективна логістика є одним з ключових аспектів успішної зовнішньоторговельної діяльності.

Ключові слова: система управління, зовнішньоторговельна діяльність, експортний потенціал, інформаційне забезпечення, інноваційне забезпечення, міжнародна логістика, сталий розвиток.

Improving the management of the processes of foreign trade activities of enterprises in the current conditions of functioning is a necessary step to ensure their long-term success. Therefore, the article forms a system for managing the processes of information and innovation support of foreign trade activities of enterprises in the context of sustainable development, which includes a number of components aimed at improving the management process of export-oriented enterprises and achieving maximum economic effect from this type of activity. Important components of the system are: determination of the export potential of an enterprise and analysis of product competitiveness; assessment of the competitive environment and market analysis; consideration of various groups of factors that influence foreign trade activities and can be classified by levels of management, namely, micro-level, meso-level, macro-level and mega-level factors; determination of the components of the price of export goods - cost of goods, producer's profit margin, logistics services and customs payments; consideration of the conditions of sustainable development; assessment of the economic impact of the export activity. Particular attention is paid to the logistics component, as efficient logistics is one of the key aspects of successful foreign trade. Market analysis, effective communication with international partners and management of international logistics processes, namely the selection of optimal transportation methods, taking into account costs and delivery times, taking into account risks and meeting the conditions of sustainable development, require the use of modern information and innovation tools. The application of information and innovation approaches in foreign trade activities allows achieving significant benefits, such as cost reduction, increased productivity, accurate process forecasting, improved communication and compliance with sustainability standards. The proposed system for managing the processes of information

and innovation support of foreign trade activities of enterprises is a set of measures and tools that allow optimizing trade operations, reducing risks and increasing competitiveness in international markets. It takes into account the conditions of sustainable development, including economic, social and environmental aspects. The implementation of this system will allow companies to respond effectively to changes in market conditions, adapt to new requirements and achieve high results in their operations.

Keywords: management system, foreign trade activity, export potential, information support, innovation support, international logistics, sustainable development.

Постановка проблеми. Зовнішньоторговельна діяльність підприємств є одним з найважливіших аспектів їхнього функціонування в умовах глобалізації. Вплив міжнародних ринків, зростаюча конкуренція та швидкі зміни в економічних умовах вимагають від підприємств постійного вдосконалення управлінських процесів. Удосконалення управління процесами зовнішньоторговельної діяльності підприємств в умовах сталого розвитку є необхідним кроком для забезпечення їхнього довгострокового успіху. Підприємства повинні бути готові до постійного моніторингу та адаптації до змін в умовах ринку, впровадження інновацій та успішних практик, що дозволить їм зберігати конкурентні переваги та сприяти сталому розвитку економіки. Тому актуальність удосконалення управління процесами зовнішньоторговельної діяльності підприємств в умовах сталого розвитку набуває особливої уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз літературних джерел з даної тематики показав, що науковці більш розглядають питання управління процесами зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Так, Т. Б. Топольницька запропонувала систему організаційно-економічного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства [1], Т. Ю. Пастухова – систему управління конкурентоспроможністю підприємства [2], О. В. Копилова і Ю. В. Пічугіна досліджували проблеми і перспективи розвитку транспортно-логістичних систем [3], Н. Трушкіна і Т. Сербіна – засади міжнародної логістики у системі зовнішньоекономічної діяльності підприємства [4], М. Л. Ковальова – умови логістичного забезпечення зовнішньоторговельних операцій [5], Ю. О. Білянський – питання оптимізації зовнішньоторговельної діяльності аграрних підприємств [6], а М. О. Карпенко і О. В. Захарченко – процеси удосконалення організації зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві [7].

В той же час системний підхід до сучасних процесів управління вимагає врахування значної кількості складових елементів та факторів впливу на зовнішньоторговельну діяльність експортноорієнтованих підприємств.

Метою статті є формування системи управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств в умовах сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зовнішньоторговельна діяльність підприємств є важливою складовою економічної стратегії будь-якої країни. В умовах глобалізації ринків і посилення конкуренції на міжнародній арені, управління процесами зовнішньоторговельної діяльності стає ключовим фактором успіху експортноорієнтованого підприємства. Для їх оптимізації необхідно враховувати всі сучасні аспекти, що впливають на ефективність як зовнішньоторговельної діяльності, так і підприємства в цілому.

Сьогодні ми повинні обов'язково враховувати два важливих аспекти, що є синонімами сучасного розвитку – це інновації та цифрові технології, а також економічні та екологічні виклики сталого розвитку.

Швидкий розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для оптимізації зовнішньоторговельних процесів, покращення логістики та зниження витрат, використання інноваційних рішень дозволяє підприємствам підвищити свою конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

В свою чергу, умови сталого розвитку вимагають від підприємств врахування економічних, екологічних та соціальних аспектів у своїй діяльності. Зростаюча увага до екологічних стандартів і соціальної відповідальності стимулює підприємства до впровадження сталих практик у зовнішньоторговельну діяльність.

Враховуючи вищевикладене автором запропоновано для використання систему управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств в умовах сталого розвитку (рис. 1).

Формування і визначення дефініції «інформаційно-інноваційне забезпечення зовнішньоторговельної діяльності (ІІЗТД)», яка є теоретичним базисом запропонованої системи управління та відображає сучасні трансформаційні процеси даної сфери економічної

діяльності підприємств, детально описано автором у статті [8].

Розглянемо основні компоненти системи управління та їх особливості.

Якщо підприємство прагне займатися зовнішньоторговельною діяльністю, то, в першу чергу, його менеджмент повинен виконати ряд аналітичних досліджень, які є обов'язковою передумовою, а саме: оцінити можливості, або експортний потенціал підприємства, проаналізувати зовнішні ринки та оцінити фактори впливу, визначити відповідність умовам сталого розвитку.

Визначення експортного потенціалу підприємства та аналіз конкурентоздатності продукції є важливими етапами в розробці зовнішньоторговельної стратегії. Оцінка виробничих можливостей підприємства, готовності до збільшення обсягів виробництва та постачання продукції на міжнародні ринки створює підґрунтя для прийняття мотивованих рішень щодо розширення зовнішньоторговельної діяльності підприємства. А аналіз відповідності продукції міжнародним стандартам якості, ціноутворення та рівня попиту на ринку дозволить оцінити конкурентоздатність експортної продукції.

Також ефективне управління зовнішньоторговельною діяльністю неможливе без глибокого розуміння ринку, на який орієнтоване підприємство. Необхідна оцінка конкурентного середовища, визначення основних гравців на ринку, їх сильних та слабких сторін.

Аналіз ринку тісно пов'язаний з економічною ситуацією в країні-партнері та потребує врахування різних груп факторів, що здійснюють вплив на зовнішньоторговельну діяльність. Всі фактори впливу можна класифікувати за рівнями управління, а саме фактори впливу мікрорівня, мезорівня, макрорівня та мегарівня. Така градація факторів обумовлена виходом за межі економіки окремої країни та вказує на необхідність комплексного моніторингу факторів всіх рівнів одночасно. А це, в свою чергу, обумовлює необхідність використання сучасного інформаційно-інноваційного інструментарію.

Зрозуміло, що здійснення експорту товару доцільно тільки у разі отримання прибутку, тому ціна експортного товару повинна бути не меншою за ціну продажу за кордоном. Ціна експортного товару включає чотири важливих складові – собівартість товару, норму прибутку виробника, логістичні послуги та митні платежі. У випадку зовнішньоторговель-

ної діяльності особливої уваги потребує саме логістична складова, оскільки правильно обраний варіант міжнародної логістики дозволяє знизити витрати на цю складову.

Цю думку також підтримує М.Л. Ковальова, стверджуючи, що «ефективне логістичне забезпечення допомагає компаніям зменшити витрати, покращити сервіс для клієнтів, збільшити швидкість поставок і стати більш конкурентоспроможними на ринку. Логістика в зовнішньоторговельних операціях відіграє важливу роль у їх плануванні, оскільки саме за рахунок логістичних витрат можлива оптимізація загальних витрат» [5].

Ефективна логістика є одним з ключових аспектів успішної зовнішньоторговельної діяльності. Вибір оптимальних способів транспортування з урахуванням витрат та термінів доставки, що враховують ризики та відповідають умовам сталого розвитку, також вимагає відповідного інформаційно-інноваційного інструментарію.

Отже, сучасні інформаційні технології відіграють ключову роль у забезпеченні ефективної зовнішньоторговельної діяльності. Вони дозволяють підприємствам аналізувати ринки, управляти логістикою, комунікувати з партнерами та клієнтами. Це стосується і аналізу ринків, і управління логістикою, і комунікацій:

- з точки зору аналізу ринків: використання великих даних (Big Data) та аналітичних інструментів для вивчення ринкових тенденцій, споживчих уподобань та конкурентного середовища;

- з точки зору управління логістикою: автоматизація логістичних процесів, використання систем управління ланцюгами постачання (SCM) для оптимізації транспортування та зберігання товарів;

- з точки зору комунікації: впровадження цифрових платформ для ефективної взаємодії з міжнародними партнерами, використання електронного документообігу для зниження витрат та прискорення процесів.

Застосування інформаційно-інноваційних підходів у зовнішньоторговельній діяльності дозволяє досягти значних переваг (рис. 2).

Важливим елементом запропонованої системи є регулярна оцінка ефективності управління зовнішньоторговельною діяльністю, що дозволяє підприємству адаптуватися до змін ринкових умов та вдосконалювати свої процеси. Здійснення такої оцінки можливо на основі системи показників, найбільш значимими в якій є такі:

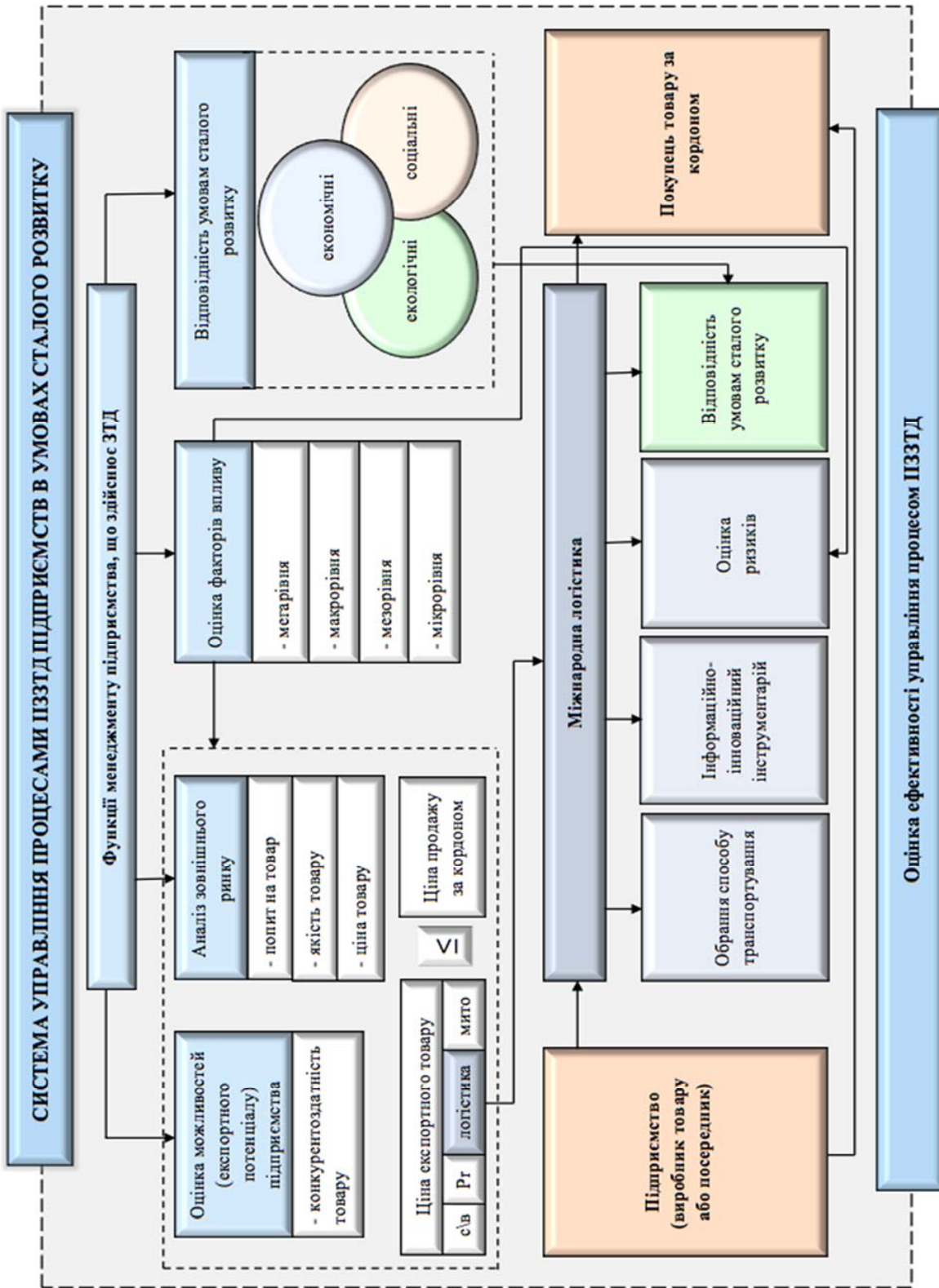

Рис. 1. Система управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств в умовах сталого розвитку

Джерело: сформовано автором

Рис. 2. Переваги застосування інформаційно-інноваційних підходів у зовнішньоторговельній діяльності підприємств

Джерело: сформовано автором

– рівень цифровізації – оцінка рівня використання цифрових технологій у всіх аспектах зовнішньоторговельної діяльності;

– фінансові результати – визначення рентабельності зовнішньоторговельних операцій, аналіз доходів та витрат, оцінка економічної ефективності;

– оцінка ризиків – виявлення можливих ризиків (економічних, політичних, соціальних) та розробка заходів щодо їх мінімізації.

Ефективне управління процесами зовнішньоторговельної діяльності підприємств є важливим інструментом для досягнення конкурентних переваг на міжнародних ринках. В умовах сталого розвитку та глобалізації економіки, підприємства повинні бути готові до швидкої адаптації та інновацій, щоб забезпечити успішну діяльність на зовнішніх ринках.

Сформована система управління дозволяє систематизувати і структурувати процеси, що стосуються зовнішньоторговельної діяльності підприємств, а також аналізувати їх ефективність у контексті сталого розвитку.

Її застосування менеджментом експортноорієнтованих підприємств надасть мож-

ливість виходу на нові географічні ринки та освоєння нових сегментів споживачів; використання новітніх технологій для підвищення ефективності зовнішньоторговельних операцій; розширення співпраці з іноземними партнерами та створення стратегічних альянсів.

Висновки. Отже, в умовах глобалізації та стрімкого розвитку технологій зовнішньоторговельна діяльність підприємств набуває все більшого значення. Ефективне управління цими процесами вимагає застосування сучасних інформаційних та інноваційних підходів. Система управління процесами інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності підприємств є комплексом заходів і інструментів, що дозволяють оптимізувати торговельні операції, знижувати ризики та підвищувати конкурентоздатність на міжнародних ринках. У цьому контексті особливу увагу слід приділяти умовам сталого розвитку, що включають економічні, соціальні та екологічні аспекти. Впровадження даної системи дозволить підприємствам ефективно реагувати на зміни ринкових умов, адаптуватися до нових вимог та досягати високих результатів у своїй діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Топольницька Т. Б. Формування системи організаційно-економічного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 2. С. 111–114.
2. Пастухова Т. Ю. Системно-процесний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства. *Ефективна економіка*. 2012. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1396>
3. Копилова О. В., Пічугіна Ю. В. Проблеми і перспективи розвитку транспортно-логістичних систем України. *Причорноморські економічні студії*. 2024. № 86. С. 92–97. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.86-15>
4. Трушкіна Н., Сербіна Т. Міжнародна логістика у системі зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2022. № 1(3). С. 101–114. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20220103.7>
5. Ковальова М. Логістичне забезпечення зовнішньоторговельних операцій в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-34>
6. Білянський Ю. О. Оптимізація зовнішньоторговельної діяльності аграрних підприємств України в умовах посилення євроінтеграції. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2020. № 1(57). С. 67–74. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.57-11>
7. Карпенко М. О., Захарченко О. В. Удосконалення організації зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2010. № 26. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/486>
8. Ковбатиук Г. О. Формування понятійно-категоріального апарату інформаційно-інноваційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності. *Науковий журнал «ECONOMIC SYNERGY»*. 2024. № 1 (11). С. 115–135. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2024-1-9>

REFERENCES:

1. Topolnytska T. B. (2013) Formuvannia systemy orhanizatsiino-ekonomichnoho zabezpechennia zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstva [Formation of the system of organizational and economic support of foreign economic activity of the enterprise]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*. № 2. P. 111–114.
2. Pastukhova T. Iu. (2012) Systemno-protsesnyi pidkhid do upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstva [System-process approach to enterprise competitiveness management]. *Efektyvna ekonomika*. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1396>
3. Kopylova O. V., Pichuhina Yu. V. (2024) Problemy i perspektyvy rozvytku transportno-lohistrychnykh system Ukrainy [Problems and prospects for the development of transport and logistics systems in Ukraine]. *Prychornomorski ekonomichni studii*. № 86. P. 92–97. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.86-15>
4. Trushkina N., Serbina T. (2022) Mizhnarodna lohistyka u systemi zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstva [International logistics in the system of foreign economic activity of the enterprise]. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. № 1(3). P. 101–114. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20220103.7>
5. Kovalova M. (2024) Lohistrychne zabezpechennia zovnishntorhovelynykh operatsii v suchasnykh umovakh [Logistics support of foreign trade operations in modern conditions]. *Ekonomika ta suspilstvo*. № 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-34>
6. Bilianskyi Yu. O. (2020) Optymizatsiia zovnishntorhovelnoi diialnosti ahrarnykh pidpriemstv Ukrainy v umovakh posylennia yevrointehratsii [Optimization of foreign trade activities of Ukrainian agrarian enterprises in the context of enhanced European integration]. *Naukovo-vyrobnychiy zhurnal «Biznes-navihator»*. № 1(57). P. 67–74. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.57-11>
7. Karpenko M. O., Zakharchenko O. V. (2010) Udoskonalennia orhanizatsii zovnishnoekonomichnoi diialnosti na pidpriemstvi [Improving the organization of foreign economic activity at the enterprise]. *Problemy pidvyshchennia efektyvnosti infrastruktury*. № 26. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/486>
8. Kovbatiuk H. O. (2024) Formuvannia poniatiino-katehorialnoho aparatu informatsiino-innovatsiinoho zabezpechennia zovnishntorhovelnoi diialnosti [Formation of conceptual and categorical apparatus information and innovation support of foreign trade activity]. *Naukovyi zhurnal «ECONOMIC SYNERGY»*. № 1 (11). P. 115–135. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2024-1-9>